

Utlåtande 2009:29 RIV (Dnr 321-1949/2008)

Stockholms stads förskoleplan – en förskola i världsklass

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande
Ny förskoleplan för Stockholm – ”En förskola i världsklass” – godkänns
enligt *bilaga 2*.

Föredragande borgarrådet Lotta Edholm anför följande.

Ärendet

Stadsledningskontoret har i samarbete med utbildningsförvaltningen tagit fram förslag till Stockholms stads förskoleplan, en förskola i världsklass. Syftet med förskoleplanen är att den ska fungera som planeringsunderlag för verksamheten i stadens förskolor.

Förskoleplanen innehåller övergripande överväganden hur staden vill styra förskoleverksamhet på sikt. Här avses hur den utvecklas och vilken inriktning staden vill ge förskolan. Dokumentet betonar förskolans pedagogiska uppdrag med särskilt fokus på språkutveckling, läsning och matematik.

Förslaget till förskoleplan omfattar såväl kommunal som enskilt driven förskola och ska så långt som möjligt vägleda även familjedaghem och öppen förskola.

Beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret i samarbete med utbildningsförvaltningen. Ärendet bygger på planering och analys i samarbete med flera

parter. Ärendet har remitterats till utbildningsnämnden och kulturnämnden samt till stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm, Rinkeby-Kista, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm, Älvsjö, Östermalm.

Ärendet har också remitterats till Kommunal Stockholms län, Lärarförbundet Stockholms lokalavdelning, SEFIF (Stockholms Enskilda Förskolors Ideella Förening), Pysslingen förskolor och skolor AB samt Vittra. Vittra har ej inkommit med svar.

Därutöver har Stockholms stads förskoleinspektörer samt Språkforskningsinstitutet vid utbildningsförvaltningen inkommit med synpunkter på remissen.

Utbildningsnämnden anser att förslaget är välformulerat och tydligt visar vad som avses som prioriterade områden i Stockholms förskolor. Nämnden föreslår ett antal förändringar och förtydliganden som syftar till att samtliga delar av planen omfattar även enskilt driven verksamhet.

Kulturnämnden stödjer förslaget till förskoleplan men anser att en tydligare definition av barnkulturbegreppet krävs i enlighet med den strategiska kulturplanen för barn och unga. Nämnden efterlyser ytterligare skrivningar om barns rätt till kultur.

Bromma stadsdelsnämnd anser att planen är välformulerad och i stora delar överensstämmer med läroplanen. Nämnden vill särskilt betona förskolans och grundskolans gemensamma ansvar för det livslånga lärandet.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd anser att förslaget är tydligt och väl stämmer in på förskolans arbete. Nämnden föreslår förändringar avseende begreppen kring flerspråkighet samt efterlyser tydliga formuleringar om förskolans rätt till gemensam planeringstid.

Farsta stadsdelsnämnd anser att planen ligger i linje med de statliga styrdokumenterna och fullmäktiges mål. Nämnden understryker att barngruppens storlek bör kunna anpassas utifrån en verksamhetsidé.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd är i huvudsak positiv men efterfrågar begreppsförändringar avseende flerspråkiga barn. Nämnden understryker särskilt förskollärarnas roll och behovet av satsningar för att öka yrkets attraktivitet.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd stödjer förslaget till ny förskoleplan. Nämnden efterfrågar en annan disposition samt begreppsförändringar avseende flerspråkiga barn.

Kungsholmens stadsdelsnämnd anser att förskoleplanen möjliggör för ledning och pedagoger att skapa en unik verksamhet utifrån den verklighet som råder.

Norrmalms stadsdelsnämnd är positiv till förslaget och anser att planen berör förskolans huvudprocesser utan att detaljstyra verksamheten. Nämnden efterlyser vissa förtydliganden och satsningar på förskolechefer.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd är positiv till förslaget och vill särskilt framhålla vikten av barnets allsidiga utveckling för inläring, föräldrarnas delaktighet och ansvar, pedagogernas kompetens och ett tydligt ledarskap.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd anser att förskoleplanen är föredömligt tydlig. Nämnden efterlyser skrivningar om utvecklingstid i förskolan samt utvecklade texter om trygghet och omsorg liksom kost och hälsa.

Skärholmens stadsdelsnämnd understryker vikten av att synkronisera planen med den kommande nya läroplanen för förskolan. Nämnden önskar tydligare skrivningar om miljö, språkutveckling och föräldrarnas roll.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd ställer sig i hög grad positiv till förslaget som stärker läroplanens målområden och inriktning. Nämnden lämnar ett antal synpunkter på formuleringarna kring språk och flerspråkiga barn.

Södermalms stadsdelsnämnd anser att den nya planen relaterar till läroplanens mål och stadens vision 2030. Nämnden understryker vikten av en fortsatt satsning på IT.

Älvsjö stadsdelsnämnd ser det som mycket positivt att förskoleplanen fokuserar på barns utveckling och det livslånga lärandet. Nämnden understryker vikten av bra ledarskap i förskolan och kompetensutveckling bland personalen.

Östermalms stadsdelsnämnd är i stort positiv till innehållet i förslaget. Nämnden vill särskilt lyfta fram betydelsen av kunskaper om processer i barns utveckling, barngruppens betydelse och de små barnens behov.

Kommunal Stockholms län delar i stort den pedagogiska inriktningen i förslaget. Kommunal understryker behovet av en varierad kompetens hos personalen och vikten av kompetensutveckling, planeringstid och ett bra ledarskap.

Lärarförbundet Stockholm är i huvudsak positivt till förslaget till ny förskoleplan. Förbundet efterlyser tydligare skrivningar om förskolans olika yrkesroller och behovet av fler välutbildade lärare i förskolan.

Pysslingen förskolor och skolor AB anser att förslaget i sin helhet är väl genomarbetat och i överensstämmelse med vad Pysslingen anser är god kvalitet i verksamheten. Pysslingen föreslår också en rad förtydliganden i planen.

SEFIF svarar att alla förskolor generellt är positiva till den nya planen. SEFIF efterlyser justeringar så att planen kan gälla både enskilt drivna och kommunala förskolor, inte minst avseende avsnittet ”styrning och ledning”.

Förskoleinspektörerna anser att förskoleplanen bör ange att förskolan bör eftersträva ett temainriktat arbetssätt.

Språkforskningsinstitutet anser att avsnitten om språkutveckling och flerspråkiga barn bör omarbetas.

Mina synpunkter

Förskolan är i dag en av Stockholms i särklass mest uppskattade verksamheter. Nio av tio föräldrar säger sig vara nöjda eller mycket nöjda med sina barns förskola. Kvaliteten är hög och mångfalden närmast unik.

Förslaget till ny förskoleplan innebär att vi nu tar ytterligare ett viktigt steg mot en förskola i världsklass där lek, lärande, trygghet och respekt för det enskilda barnet står i fokus. Förskoleplanen betonar förskolans pedagogiska uppdrag med särskilt fokus på språkutveckling, läsning och matematik. Förskoleplanen understryker förskolans roll som det första steget i det livslånga lärandet. Tillsammans med läroplanen och andra styrdokument för förskolan utgör förskoleplanen en god grund för arbetet med att skapa en förskola i världsklass.

Stockholms barn och föräldrar erbjuds i dag en rik flora av verksamheter att välja mellan, med en stor pedagogisk mångfald. Ungefär två tredjedelar av stadens förskolebarn går i dag i en kommunal förskola, medan en tredjedel valt en enskilt driven verksamhet. Förskoleplanen omfattar såväl kommunala som enskilt drivna förskolor och ska så långt möjligt vägleda familjedaghem och öppen förskola. Dokumentet bidrar därmed till att ytterligare öka förutsättningarna för en likvärdig och hög kvalitet i alla verksamheter, oavsett huvudman.

Remissvaren visar att förskoleplanen har ett starkt stöd i såväl stadens organisation som bland enskilt drivna förskolor och de fackliga organisationerna. Förslaget överensstämmer enligt remissinstanserna väl med läroplanen och andra viktiga styrdokument, och är tydligt och lättläst.

Många av de synpunkter som framkommit i samband med remitteringen av förskoleplanen bidrar till att ytterligare stärka kvaliteten i förskolan. Det föreliggande förslaget till förskoleplan innebär att en rad förändringar, i enlighet med remissvaren, har gjorts av det ursprungliga tjänsteutlåtandet. Förändringarna jämfört med den ursprungliga texten i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande är markerade i *bilaga 2*.

Jag vill kort kommentera några av de huvudsakliga synpunkter som framkommit i remitteringen av planen.

Såväl utbildningsnämnden som flera huvudmän för enskilt drivna förskolor anger i sina remissyttranden att det ursprungliga förslaget till förskoleplan alltför ensidigt utgår från den kommunala förskolan, inte minst vad gäller avsnittet om styrning och ledning. I det förslag som nu föreligger har därför en rad förändringar genomförts för att anpassa förskoleplanen till all förskoleverksamhet, oavsett huvudman.

En annan fråga som berörts av ett flertal remissinstanser, däribland de fackliga organisationerna, rör de benämningar som används i förskoleplanen för medarbetarna i förskolan. Även i denna fråga föreligger en rad ändringsförslag och förtydliganden. Begreppen *personal* och *medarbetare* används då hela förskolans personalgrupp avses. *Förskolechef* används som begrepp för förskolans chef, även om dessa i enstaka stadsdelar och fristående verksamheter har titeln förskolerektor. *Förskollärare* och *barnskötare* används i de fall där respektive yrkesgrupp avses.

Förslaget till förskoleplan har efter remitteringen också fått tydligare skrivningar om kulturens roll i förskolan. Barnkulturbegreppet har definierats som kultur för, med och av barn, för att harmoniera med det föreliggande förslaget till kulturplan för barn och unga. Förskoleplanen understryker också kulturens centrala roll i att utveckla barns språk, kreativitet och skapande.

Under rubriken kost, rörelse och hälsa ryms nya skrivningar om förskolans betydelse för att lägga en god grund för det positiva sambandet mellan dessa faktorer. Alla barns rätt till god och näringsriktig mat understryks.

Majoriteten av stadsdelsnämnderna efterlyser i sina svar en tydlig skrivning om förskolans rätt till begränsat öppethållande under vissa dagar för gemensam planering. Ett stycke om detta har tillförts det föreliggande förslaget. Jag vill understryka att kommunikationen med föräldrarna är central i de fall en förskola stänger för planering, att informationen sker i god tid samt att barnen erbjuds omsorg på annat sätt i de fall där föräldrarna ej har möjlighet att ordna detta.

Ett antal stadsdelsnämnder anser att rubricering och disposition av förskoleplanen bör ändras för att i högre grad överensstämma med förskolans läroplan. I arbetet med förskoleplanen har vi eftersträvat en helhet med den av kommunfullmäktige tidigare antagna skolplanen, i syfte att understryka förskolan som en del i det livslånga lärandet. Kapitelindelning och rubriker har därför en stor överensstämmelse med skolplanen, snarare än med läroplanen.

Ett par remissinstanser har därtill kommenterat det faktum att regeringen aviserat en ny läroplan för förskolan inom det närmaste året, och frågan hur stadens förskoleplan ska förhålla sig till eventuella förändringar av läroplanen. Det är min förhoppning att det förslag till förskoleplan som nu föreligger kommer att harmoniera även med kommande läroplan. Skulle så visa sig ej vara fallet bör staden självfallet överväga en revidering av förskoleplanen.

Bilagor

1. Reservationer m.m.
2. Förslag till förskoleplan

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Carin Jämtin* (s) och *Ann-Margarethe Livh* (v) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta följande

1. Förslaget till ny förskoleplan för Stockholm godkänns delvis.
2. Planen kompletteras med målsättningar om barngruppernas storlek.
3. Därutöver vill vi framföra följande.

Förslaget till ny förskoleplan har blivit bättre efter remissbehandlingen, men planen är fortfarande inte bra. Tidigare har förskoleplanen tydligt visat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I förslaget till ny förskoleplan saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekade ut.

Planen är lika luddig som tidigare när det gäller barngruppernas storlek och vikten av små barngrupper, vilket är en sänkning av ambitionsnivån för kvaliteten i förskolan. För stora barngrupper minskar möjligheten för varje barn att bli sett som en enskild individ, bidrar till en ljudnivå som tröttar ut barnen och ökar risken för särlösningar för att tillgodose stödet till barn med särskilda behov. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna inte ska överstiga 14 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 18 barn, och en aktiv politik måste bedrivas för att systematiskt minska barngrupperna. Målet på sikt ska vara 12 barn i småbarnsgrupperna och 16 barn i de äldre barngrupperna. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort.

Förskolebarnen ska ges goda möjligheter till en utvecklande och rolig förskola, som stödjer barnets allsidiga utveckling framförallt utifrån lekens möjligheter och utan att kopiera mål och medel i skolan. Barns lärande i förskoleåldern ska fokusera på relationer och socialt samspel. Med ett åldersanpassat pedagogiskt stöd för kunskapsutveckling kan de sociala skillnaderna utjämnas inför skolstarten. Det bör också skrivas in i planen att förskolebarn ska garanteras rätt till stöd i sitt modersmål.

Alla förskolebarn ska regelbundet få uppleva professionell kultur i konstnärliga och kulturella miljöer utanför förskolans lokaler. Förskolan ska vara en arena där barn får möjlighet att ge uttryck för sina känslor och tankar i olika former av kultur och eget skapande. Många förskolor arbetar idag aktivt med genuspedagogik, vilket är mycket positivt. Förskoleplanen bör ange att målet för förskolornas genusarbete är att aktivt motverka rådande begränsande könsnormer.

En annan ambitions-sänkning gäller barns inflytande, där den tidigare förskoleplanen hade tydligare skrivningar om att barns åsikter, engagemang och intressen ska tas till vara. Ytterligare fokus bör också läggas på en förtroendefull samverkan mellan

förskolan och föräldrarna, ett arbete som bör gå som en röd tråd genom hela skolväsendet.

Genom förskolan skapas möjligheter för ett viktigt preventionsarbete, vilket förutsätter stärkt status genom krav på utbildade pedagoger och evidensbaserad metodik. Kompetenshöjning behövs för alla personalgrupper inom förskolan, bland annat bör barnskötare erbjudas fortbildning till förskollärare. Även fortbildning för barnskötare som inte vill bli förskollärare måste uppmärksammas liksom det viktiga arbetet att öka andelen män i förskolan. Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan.

Det är viktigt att förskolans verksamhet ska bygga på närhetsprincipen, eftersom det gynnar barnets självständiga utveckling och sociala samspel med kamrater att kunna gå i en närbelägen förskola. Det är viktigt att tillståndsprövning, tillsyn och inspektion av de privat drivna förskolorna förstärks för att motverka oegentligheter och en snedvriden konkurrens.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. I tertiärrapport 2 2008 klarade 11 av 14 stadsdelsnämnder inte kommunfullmäktiges mål om barngruppernas storlek. Trots denna försämring har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009-års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare.

Reservation anfördes av borgarrådet *Yvonne Ruwaida* (mp) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. delvis godkänna ny förskoleplan för Stockholm
2. därutöver anföra följande:

I förslaget till ny förskoleplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamheten.

Det viktigaste är att ange ett mål för barngruppernas storlek, något som saknas i förslaget till förskoleplan. För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Grupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda. Idag växer barngrupperna i stadens förskolor. I tertiärrapport 2 är det 11 av 14 stadsdelsnämnder som inte klarar kommunfullmäktiges mål om gruppstorlek. Trots försämringen har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009 års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare. Gruppernas storlek bör begränsas till 12 barn i småbarnsgrupperna och 14 barn i de högre åldrarna.

Språkförståelsen grundas redan i småbarnsgrupperna, och det är i förskoleåldern som språkutvecklingen är som mest intensiv. Därför är det viktigt att små barn får

modersmålsstöd för att begripa och tolka sin omvärld. Det bör skrivas in i planen att förskolebarn garanteras rätt till stöd i sitt modersmål.

Enligt förslaget ska förskolan ”aktivt bidra till jämställdhet och ta tillvara mångfaldens möjligheter”. Vi menar att man måste gå längre och ställa krav på att förskolan aktivt ska arbeta för att motverka rådande begränsade normer som gäller kön och sexuell läggning. Studier visar tydligt att pojkar och flickor bemöts och behandlas olika i förskolan, vilket lägger grunden för könsroller som påverkar oss resten av livet. Tidigare arbete med könsroller inom förskolan visar att förskolornas personal i allmänhet är positiv till att utvärdera sitt förhållningssätt till pojkar respektive flickor och utveckla ett mer jämställt bemötande. Förskolans unika möjligheter att bemöta varje barn utifrån dess individuella förutsättningar, utan att hindras av könsroller och andra förutfattade meningar, behöver tas bättre till vara. Förskolorna ska också arbeta aktivt för att motverka rasism. Det finns metoder för motverkande av könsroller och rasism i förskolan och de bör användas.

Många förskolor arbetar med barns inflytande, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas. Det området har kraftigt försämrats i förslaget till förskoleplan. Avsnittet om barns inflytande saknar tidigare betoning av att barns åsikter, engagemang och intressen ska tas tillvara. Ytterligare fokus bör läggas på en förtroendefull samverkan mellan förskolan och föräldrarna, ett arbete som bör gå som en röd tråd genom hela skolväsendet.

Det pedagogiska arbetet med miljöfrågor och förskolegårdarnas pedagogiska betydelse behöver förtydligas. Det är viktigt att förskolor har tillgång till gårdar och andra gröna utemiljöer som stimulerar till lek och rörelse och främjar utveckling av barnens motorik, balans och koordination. Förskolan bör präglas av ett ekologiskt synsätt och minst 30 procent av den mat som serveras bör vara ekologisk. Värderingar och attityder grundläggs tidigt i livet och det är viktigt att förskolan arbetar med att lära barnen känna ansvar för sin närmiljö.

Kommunstyrelsen delar borgarradsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande

Ny förskoleplan för Stockholm – ”En förskola i världsklass” – godkänns enligt *bilaga 2*.

Stockholm den 18 februari 2009

På kommunstyrelsens vägnar:
STEN NORDIN

Lotta Edholm

Ylva Tengblad

Reservation anfördes av *Carin Jämtin, Tomas Rudin, Teres Lindberg* och *Malte Sigemalm* (alla s) och *Ann-Margarethe Livh* (v) med hänvisning till reservationen av (s) och (v) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Emilia Hagberg* (mp) med hänvisning till reservationen av (mp) i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av *Per Ankersjö* (c) enligt följande.

Centerpartiet ställer sig positivt till liggande förslag av förskoleplan. En förskola som ger plats för lek och lärande är en bra förskola. Betoningen av språkutveckling, läsning och matematik är betydelsefull för barnens framtid.

En förskola som ser mångfalden som resurs där personalen för en god dialog med föräldrarna och värnar varje barns lika rätt har stora förutsättningar att lyckas skapa ett gott klimat.

Lika villkor ska råda för både kommunalt och enskilt driven verksamhet. Det är föräldrars val och önskemål som ska styra inriktningen och utbudet av förskolor. Vi ser bara fördelar med att förskoleplanen gäller såväl enskilda som kommunala förskolor.

Förskoleplanen lyfter barnens rätt till god, varierad och näringsriktig kost, vilket är viktigt. Uteverksamhet i förskolan är av stor vikt för att stärka barns fysiska utveckling och hälsa. Genom lek och rörelse läggs en god grund för fortsatta motionsvanor hos barnen. Båda dessa områden har Centerpartiet prioriterat i sitt samarbete med majoriteten i dessa frågor.

ÄRENDET

Stadsledningskontoret har i samarbete med utbildningsförvaltningen tagit fram förslag till Stockholms stads förskoleplan, en förskola i världsklass. Syftet med förskoleplanen är att den ska fungera som planeringsunderlag för verksamheten i Stockholms förskolor. Förskoleplanen innehåller övergripande överväganden hur staden vill styra förskoleverksamhet på sikt. Här avses hur den utvecklas och vilken inriktning staden vill ge förskolan. Förslaget till förskoleplan omfattar såväl kommunal som enskilt driven förskola och ska så långt som möjligt vägleda även familjedaghem och öppen förskola.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 3 september 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förskoleplanen är tillsammans med skolplanen en helhet för utbildningssystemet i Stockholms stad. Tillsammans med de nationella styrdokumenterna är den styrande för stadens nämnder och förskolor i arbetet med att utveckla verksamheten. Planen omfattar såväl kommunal som enskilt driven förskola och ska så långt möjligt vägleda även familjedaghem och öppen förskola.

Förskolan ska lägga grunden till ett livslångt lärande och vara rolig, stimulerande, trygg och utmanande, full av möjligheter. Den ska aktivt bidra till jämställdhet och ta tillvara mångfaldens möjligheter. Förskolan ska medverka i barns fostran, men inte överta föräldrars ansvar.

Förskolechefers och pedagogers engagemang, ledarskap och utbildning är förutsättningar för en förskola i världsklass. En förutsättning för en förskola av god kvalitet är medarbetare med hög kompetens, där fortbildning och kompetensutveckling är en del i ett pedagogiskt utvecklingsarbete.

Kommunfullmäktige fastställer budgeten för staden. Stadsledningskontoret vill understryka att budgeten är överordnad och styrande för stadens alla verksamheter. Övriga styrdokument, som förskoleplanen, har att förhålla sig till detta. I budgeten fastställs indikatorer som mäter måluppfyllelsen och aktiviteter som ska bidra till att kommunfullmäktiges mål uppfylls.

BEREDNING

Ärendet har beretts av stadsledningskontoret i samarbete med utbildningsförvaltningen. Ärendet bygger på planering och analys i samarbete med flera parter. Ärendet har remitterats till utbildningsnämnden och kulturnämnden

samt till stadsdelsnämnderna Bromma, Enskede-Årsta-Vantör, Farsta, Hägersten-Liljeholmen, Hässelby-Vällingby, Kungsholmen, Norrmalm, Rinkeby-Kista, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta, Södermalm, Älvsjö och Östermalm.

Ärendet har också remitterats till Kommunal Stockholms län, Lärarförbundet Stockholms lokalavdelning, SEFIF (Stockholms Enskilda Förskolors Ideella Förening), Pysslingen förskolor och skolor AB samt Vittra. Vittra har ej inkommit med svar.

Därutöver har Stockholms stads förskoleinspektörer samt Språkforskningsinstitutet vid utbildningsförvaltningen inkommit med synpunkter på remissen.

Innehållsförteckning

sid

Stadsledningskontoret	
Utbildningsnämnden	
Kulturnämnden	
Bromma stadsdelsnämnd	
Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd	
Farsta stadsdelsnämnd	
Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd	
Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd	
Kungsholmens stadsdelsnämnd	
Norrmalms stadsdelsnämnd	
Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd	
Skarpnäcks stadsdelsnämnd	
Skärholmens stadsdelsnämnd	
Spånga-Tensta stadsdelsnämnd	
Södermalms stadsdelsnämnd	
Älvsjö stadsdelsnämnd	
Östermalms stadsdelsnämnd	
Kommunal Stockholms län	
Lärarförbundet Stockholms lokalavdelning	
Pysslingen Förskolor och Skolor AB	
SEFIF (Stockholms Enskilda Förskolors Ideella Förening)	
Stockholms stads förskoleinspektörer	
Språkforskningsinstitutet vid utbildningsförvaltningen	

Utbildningsnämnden

Utbildningsnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 11 december 2008 att överlämna utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamoten Maria Hassan m fl (s) och tjänstgörande ersättaren Daniel Helldén (mp), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av ledamoten Susanna Brolin (v), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av ordförande Lotta Edholm m.fl. (fp), ledamöterna Cecilia Brinck m.fl. (m), Erik Slottner (kd) samt ersättaren Helen Törnqvist (c), *bilaga 1*.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Utbildningsförvaltningen menar att förslaget till Stockholms stads förskoleplan är välformulerat och följer Förskolans läroplan (Lpfö 98). Den visar tydligt vad som avses som prioriterade områden för Stockholms förskolor.

Förvaltningen redovisar dock ett antal förslag på förändringar och förtydliganden. Dessa berör avsnittet ledning och styrning och syftar till att se till att planen även omfattar enskilt driven verksamhet. Detta för att planen ska kunna ligga till grund för förvaltningens tillsyn/inspektion av de enskilt drivna verksamheterna och därmed göra att förskolorna i staden kommer att kvalitetsbedömas likvärdigt, vilket förvaltningen ser som mycket positivt.

Förvaltningen vill framföra följande synpunkter på förskoleplanen utifrån att den, enligt förslaget, ska omfatta även enskilt driven verksamhet.

Lagstiftaren har angett att Förskolans läroplan gäller de förskolor som kommunen är huvudman för. I regeringens proposition 1997/98:93, angående Läroplan för förskolan, sägs att den ”kommer dock att ligga till grund för bedömning om den enskilt drivna verksamheten uppfyller kvalitetskravet. I detta avseende kommer förskolans läroplan att ha samma funktion för enskilt drivna förskolor som skolans läroplan har för fristående skolor.” Mot bakgrund av detta anser förvaltningen att läroplanen ligger till grund för stadens tillsyn/inspektion av de enskilt drivna verksamheterna. Med denna tolkning anser förvaltningen att förskoleplanen även kan omfatta enskilt driven förskola, och så långt som möjligt vägleda även familjedaghemmen och öppen förskola. Detta innebär att förskolorna i staden kommer att kvalitetsbedömas likvärdigt vilket är mycket positivt.

Sammanfattningsvis menar förvaltningen att förslaget till ny förskoleplan, till den

del som gäller det pedagogiska arbetet, är välformulerat och förskoleplanen kommer att utgöra ett bra underlag för verksamhetsansvarigas prioriteringar och egenkontroll. Därmed kommer den bli ett arbetsredskap för anordnare, chefer och pedagoger att uppfylla stadens ambition att få en förskola i världsklass.

Kulturnämnden

Kulturnämnden beslutade vid sitt sammanträde den 10 december 2008 att överlämna kulturförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av ledamöterna Eva Louise Erlandsson Slorach (s) och Kerstin Wickman (mp) samt tjänstgörande ersättaren Mårten Andersson (v), *bilaga 1*.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande daterat den 24 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer förslaget till Stockholms stads förskoleplan men föreslår att till förskoleplanen formulera en definition av barnkulturbegreppet i enlighet med förslaget till den strategiska kulturplanen för barn och unga – Kultur i ögonhöjd och därmed betona att kulturen i förskolan ska omfattas av *kultur för, med och av barn*.

Kulturförvaltningen anför också att kulturbegreppet ska utöver de traditionella konstformerna definieras utifrån den kultur som berör barn och unga och som uppfattas av dem själva som relevant i deras vardag. Ur ett barnperspektiv är alla delar viktiga och ingår i barns rätt till kultur enligt FNs konvention om barnets rättigheter.

Bromma stadsdelsnämnd

Bromma stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 19 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen vill framföra att det är positivt att staden återigen får en förskoleplan till stöd för förskoleverksamheternas arbete och utveckling.

Det är en välformulerad och lättläst förskoleplan som i stora delar stämmer överens med tankar och målsättningar i det nationella styrdokumentet. Dock skulle rubriksättningen i stadens förskoleplan kunna överensstämma bättre med läroplanen för att inte

skapa en onödig förvirring bland dem som jobbar med eller tar del av båda dokumenten.

Det är också glädjande att förskoleplanen så tydligt talar om förskolans och grundskolans gemensamma ansvar för det livslånga lärandet, där förskoleplanen tillsammans med skolplanen utgör en helhet för utbildningssystemet i Stockholms stad. För att ytterligare betona det livslånga lärandet och värdegrunden som gemensamma strävanden för förskola och skola, skulle förskoleplan och skolplan kunna inrymmas i samma måldokument.

För att stärka kontinuiteten i det långsiktiga arbete som de pedagogiska verksamheterna bedriver skulle det förenkla att ha en kommunal förskole- och skolplan som fungerar även i övergångarna vid majoritetsskifte i stadens styrning.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Magnus Dannqvist m.fl. (s), ledamöterna Rosa Lundmark (v), Jonas Eklund (mp), *bilaga 1*.

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 31 oktober 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förslaget till ny förskoleplan för Stockholms stad "En förskola i världsklass" är tydligt och följer läroplanen för förskolan. Det är en plan som väl stämmer in på förskolans arbete.

Förvaltningen har två förslag till ändringar. Rubriken "Barn med svenska som andra språk" föreslås ändras till "flerspråkiga barn" vilket är ett begrepp som oftast används numera. Avseende gemensam planeringstid finns det inte som i tidigare skolplan angivet att förskolan för sin gemensamma planering har rätt att stänga tidigare en dag per månad samt helt stänga förskolan två dagar per termin. Det kan eventuellt medföra problem för verksamheterna om det inte är klart vad som gäller i staden. Därför föreslås att riktlinjer skrivs in i planen.

Farsta stadsdelsnämnd

Farsta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m fl (s), Malin Larsson (v) och Mats E P Lindqvist (mp), *bilaga 1*.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 24 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen gör bedömningen att den föreslagna förskoleplanen ligger i linje med de statliga styrdokumenterna och kommunfullmäktiges mål och indikatorer. Att barngruppens storlek ska anpassas utifrån barnens och gruppens förutsättningar är bra men det borde även tydligt framgå att det även kan vara utifrån en verksamhetsidé.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Jan Wallman m.fl. (s), ledamöterna Kjell Marténg (v) och Ylva Wahlström (mp), *bilaga 1*.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i huvudsak positiv till förslaget, men anför att begreppet ”flerspråkiga barn” är bättre att använda än ”barn med svenska som andraspråk”.

Förvaltningen anser vidare att förskollärares roll är betydelsefull i förskoleplanen och andelen förskollärare skall öka. Förskolerektorer uttrycker att det är av stor vikt att staden gör satsningar på vidareutbildning till förskollärare och även fortbildning för förskollärare samt på olika sätt bidrar till att göra yrkesvalet mer attraktivt.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 16 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Eva Oivio m fl (s), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Birgitta Wosse (mp), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Leif Larsson (v), *bilaga 1*.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen stödjer förslaget till ny förskoleplan. Förslaget tydliggör förskolans uppdrag utifrån det livslånga lärandet.

Förvaltningen anför några synpunkter från enheterna vad gäller detaljerna i planen. Bland annat efterfrågas en disposition som efterföljer Lpfö-98 och man påpekar att ”flerspråkiga barn” är en bättre benämning än ”barn med svenska som andraspråk”.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 17 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Håkan Wahlén m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingegerd Akselsson Le Douaron (mp), *bilaga 1*.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 25 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Inledningsvis vill förvaltningen framföra att den ser positivt på att staden återigen har en förskoleplan till stöd för förskoleverksamheternas arbete och utveckling.

Det är en välformulerad och lättläst förskoleplan, som i stort stämmer överens med tankar och målsättningar i det nationella styrdokumentet. Den är mindre detaljrik och styrande. Detta möjliggör för ledning och pedagoger att skapa en unik verksamhet utifrån den verklighet som råder på den egna verksamheten. Sammanfattningsvis innehåller förskoleplanen följande. Den ska lägga grunden till ett livslångt lärande och vara rolig, stimulerande, trygg och utmanande. Ge goda förutsättningar för lärande, tron på den egna förmågan och bejaka barnen som individer. Vidare ska förskolan bidra till jämställdhet samt stärka barnets identitet, självkänsla och empatisk förmåga.

Förskolerektors och pedagogers engagemang, ledarskap och utbildning är förutsättningar för en förskola i världsklass.

Förvaltningen ser gärna att staden ändrar rubriksättning och disposition i förskoleplan så att den bättre stämmer överens med läroplanen (Lpfö98), stadens budget (Målområde Läroplan) och kvalitetsredovisning.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Norrmalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Lars Arell m.fl. (s), *bilaga 1*.

Reservation anfördes Yildiz Kafkas (mp), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Hans Enroth (v), *bilaga 1*.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 december 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är positiv till förslaget till förskoleplan för Stockholms stad. Förskoleplanen fångar de målområden som ingår i läroplanen för förskolan, Lpfö 98, och överensstämmer med ett modernt pedagogiskt arbetssätt. Helhetsintrycket är att förskoleplanen, tillsammans med läroplanen, kan fungera som en bra vägledning och att den berör förskolans huvudprocesser utan att detaljstyra verksamheten.

Förvaltningen instämmer i att rummets utformning, både inom- och utomhus, har stor betydelse för möjligheten till möten mellan barn och vuxna och för kvaliteten i den pedagogiska verksamheten. Förvaltningen anser därför att det i förskoleplanen ska stå ”uteverksamhet” istället för ”utevistelse” i avsnittet ”Rum för möten, lek och lärande”. Det ger en bättre beskrivning av den planerade, pedagogiska verksamhet som sker även utomhus.

Det är bra att förskoleplanen poängterar ömsesidigheten i ansvaret mellan föräldrar och förskola kring barnets utveckling. Den dokumentation och utvärdering som utvecklingssamtalet ska baseras på, bör också innefatta barnets *lärande* (utöver barnets utveckling och trivsel).

Förvaltningen välkomnar ett flexibelt synsätt kring barngruppernas storlek utifrån arbetssätt, organisation, barngruppens sammansättning och förutsättningar.

Vissa områden som fanns med i den tidigare förskoleplanen saknas i förslaget, t.ex. möjligheten för förskolan att stänga för planering och APT, vilket är en förutsättning för att kunna samla all personal för att planera, följa upp och utveckla verksamheten.

I stycket med rubriken ”Pedagogiskt ledarskap” i avsnittet 4. *Styrning och ledning* bör förskolechefens ansvar läggas först för att tydliggöra nivåerna i det pedagogiska ledarskapet.

I samma avsnitt bör det beskrivas närmare vad som avses med ”särskilda satsningar för att stärka förskolechefernas i deras arbete”. Förvaltningen vill i detta samman-

hang lyfta fram svårigheten att rekrytera förskolechefer samtidigt som stora pensionsavgångar väntas. Förvaltningen anser att det behövs en övergripande satsning på rekryteringsutbildning i likhet med vad som genomförts inom gymnasieskolan.

Förskoleplanen bör ses över vad gäller rubriceringen. Även om förskoleplanen är relativt kortfattad är det svårt att få en överblick av vad som är inriktning, målområde, underrubriker till respektive målområde etc. För att skapa tydlighet mellan den nationella och kommunala styrningen och möjliggöra planering och uppföljning i ILS-webben bör förskoleplanens huvudområden utgå från målområdena i läroplanen.

I förskoleplanen behöver också användningen av begrepp som avser personalen i förskolan klargöras. "Medarbetare" bör avse personal och "pedagoger" bör avse förskollärare. Personal inom förskolan som arbetar med barnen består av såväl förskollärare som barnskötare.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av Jakob Dencker m.fl. (mp), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Abebe Hailu m.fl. (s) och tjänstgörande ersättare Eshag Najmeddin (v), *bilaga 1*.

Rinkeby-Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 11 december 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i allt väsentligt positiv till det framlagda förslaget till ny förskoleplan för staden. Förvaltningen vill särskilt framhålla att det är viktigt att se till barnets allsidiga utveckling för inläring, föräldrarnas delaktighet och ansvar, pedagogernas kompetens och ett tydligt ledarskap. Det poängteras också på flera ställen i förslaget att barns inläring sker främst genom leken i alla former.

Ur integrationssynvinkel är det nödvändigt att behärska språket i det land man lever i. Förmågan att behärska flera språk är en tillgång. I mångkulturella områden med flera olika språkgrupper kan det finnas anledning att särskilt uppmärksamma barns andraspråksutveckling, d.v.s. utveckling i att använda svenska språket. Enligt förslaget ska utgångspunkten vara en kartläggning och analys av barnets språk- och kunskapsutveckling. Det vilar ett stort ansvar på förskolans lärare att genomföra detta. Det finns en risk att både kartläggningen och analysen får karaktären av betyg. Förskolans strävandemål är på intet sätt förknippade med den typen av bedömning.

Förskolans miljö ska vara inbjudande och locka till lek för både flickor och pojkar.

Genusperspektivet ska genomsyra all verksamhet i förskolan. Miljöns utformning kräver planering och eftertanke för att komma ifrån traditionellt könsrollstänkande.

Betydelsen av tidiga insatser till barn i behov av särskilt stöd (Bibass) är omvittnad. Bedömningen av vilka insatser som är mest verkningsfulla ställer krav på att pedagogerna är välutbildade och är engagerade så att stödet som sätts in är verkningsfullt. Barnen ska inkluderas (inte integreras) i reguljära grupper och delta i verksamheten på sina egna villkor. Miljöperspektivet kan förtydligas eftersom behovet av stöd ofta är miljörelaterat. En anpassad miljö har bättre möjligheter att ta emot barn som har olika stödbehov. Särlösningar ska ses som undantag och då med barnet i fokus.

Det borde framgå tydligare att informationstekniken ska finnas och vara tillgänglig som ett pedagogiskt verktyg för barnen på förskolan.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Vice ordföranden Maria Hannäs (v), ledamoten Monika Lindh m.fl. (s) och ledamoten Birgitta Hansen (mp) lämnade förslaget utan eget ställningstagande.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 5 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att förskoleplanen är föredömligt tydlig. Förskoleplanen nämner inget om utvecklingstid för anställda samt att förvaltningen bedömer att begreppet trygghet och omsorg bör utvecklas liksom kost och hälsa. Staden bör ha en enhetlig befattning för den som leder och styr arbetet i förskolan.

Planen ska omfatta såväl kommunal som enskilt driven förskola. Förvaltningen anser det är en bra ambition och sätter en grund för vad staden anser som bra verksamhet.

Förskoleplanen tar upp vikten av att leda, organisera, utveckla och utvärdera förskolans verksamhet. Däremot nämns inget om när det ska ske, det vill säga utvecklingstid för anställda att diskutera och planera.

Begrepp som trygghet och omsorg nämns nästan inte alls i förskoleplanen. Förskoleplanen bör ha med några ord om hur trygghet uppnås och vilken betydelse omsorgen har i verksamheten.

Kost och hälsa nämns inte alls. Mat ska inte vara en prioriterad fråga i förskoleplanen men det bör framgå att till exempel ”Mat ingår i förskolan men varje förskola har egen kostinriktning.”

I förskoleplanen står det att *förskolechefen* ansvarar för att leda, organisera, utveck-

la och utvärdera förskolans verksamhet. I förvaltningen finns enhetschefer som styr och leder förskolor och som i sin tur har förskolechefer på nivån under som leder det dagliga arbetet på några förskolor. För att inte förvilla eller styra befattningar är det enklare att skriva *chefen för förskolan*.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Skärholmens stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Särskilt uttalande gjordes för (s), mp) och (v) av vice ordföranden Margareta Johansson (v), *bilaga 1*.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

När Kommunfullmäktige 2007 beslutade att ny förskoleplan skulle tas fram, kände man inte till att den nationella läroplanen skulle revideras. Eftersom det är den nationella läroplanen, som i första hand är styrande för landets förskolor, vore det bättre att synkronisera Stockholms förskoleplan med läroplanen.

Förslaget från finansavdelningen till ny förskoleplan är oklart. Det framgår inte riktigt vilken inriktning förskolepersonalen ska arbeta utifrån. Det finns inga klara inriktningar om arbetsätt och innehåll i verksamheten. Det saknas viktig text om *att ett ekologiskt synsätt ska prägla förskolans verksamhet*, vilket tydligt står i den nationella läroplanen.

Det är inte barnens förmågor eller prestationer, som ska bedömas eller utvärderas. *Det är verksamheten och arbetet i förskolan, som ska utvärderas*, i förhållande till hur väl man lever upp till målen, utifrån givna ramar och förutsättningar.

Förskolplanen bör tydliggöra behovet av att kartlägga barns språkliga utveckling men bör också visa på över *hur verksamheten kan utvecklas* utifrån resultatet.

Förskolans särskilda pedagogik, *”där leken ska prägla verksamheten och stå i centrum, för att främja varje barns utveckling och lärande”*, är mycket viktig.

Under rubriken ”Förskolan i samverkan med grundskolan” står att barnet vid övergången från förskola till skola ska stå i centrum och att överlämnandesamtal ska ske. Där saknas en viktig text: *Alla föräldrar har rätt att delta vid överlämnandesamtal mellan förskola och skola*.

I förslaget till ny förskoleplan står för lite om hur viktig miljön i förskolan är.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordföranden Ornina Younan (s), ledamöterna Awad Hersi (mp), Jonas Ljungstedt (v), *bilaga 1*.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Nämnden ställer sig i hög grad positiv till förslaget som tydligt stärker läroplanens målområden och inriktning.

Beskrivningen om hur Stockholms stad i sina verksamheter präglas av storstadens speciella förutsättningar och mångfald kan förtydligas.

Begreppet flerspråkighet är vedertaget och gäller alla barn/elever med ett annat modersmål än svenska. Formuleringen svenska som andraspråk används inom grundskolan och betecknar ämnet svenska som andraspråk för elever. Önskvärt är att i förskoleplanen enhetligt använda begreppen ”barn med annat modersmål än svenska” och ”flerspråkiga barn.” Nämnden vill också framhålla vikten av ett språkutvecklande arbetssätt för att barns kommunikativa kompetens ska utvecklas. Kartläggning av barnets olika språkområden samt observation och analys av barnets språk- och kunskapsutveckling är viktiga delar i detta arbete.

Samverkan förskola -grundskola är ett för nämnden prioriterat område och barnets övergång ska planeras noggrant både tillsammans med skolans lärare och föräldrarna.

Nämnden vill understryka behovet av att tydligt kommunicera förskolans värdegrund gentemot brukarna. Samtliga förskolor ska arbeta aktivt utifrån en likabehandlingsplan som föräldrar både i framtagandet och uppföljningen av den på ett bättre sätt behöver göras delaktiga i.

Nämnden ställer sig positiv till planen och den kommer att vara ett viktigt styrdokument i stadsdelens förskolor då den förstärker och förtydligar målen i läroplanen för förskolan.

Nämnden ser fram emot att stadens förskolor åter igen får ett tydligt mål- och styrdokument som uttrycker den politiska viljan på den kommunala nivån.

Södermalms stadsdelsnämnd

Södermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 11 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på

remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande Jan Forsell m.fl. (s) och Heinz Spira (v), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Birger Jeansson (mp), *bilaga 1*.

Ersättaryttrande gjordes av Pia Toremar (c), *bilaga 1*.

Södermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 17 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Den nya förskoleplanen relaterar till läroplanens mål och stadens vision 2030, där peda-gogernas engagemang, ledarskap och utbildning är en viktig del för förskolan. Förvaltningens ser en styrka i att måldokumentet kommunicerar med varandra och strävar i samma riktning, vilket underlättar för verksamheterna att utvecklas mot målen.

Det som föreslås i planen om övergång mellan förskola och skola ligger i linje med förvaltningens policy för övergång mellan förskola och skola. I förslaget står att det är angeläget att övergången mellan förskola och skola organiseras väl för barn med särskilda behov. Förvaltningen förlår att skrivningen ändras till att det ska gälla för *alla* barn och inte enbart barn med särskilda behov.

Förvaltningen instämmer i det som står om ”Olikhet som tillgång” på sidan 4, men föreslår en ändrad formulering i sista meningen. Att stöd och insatser till barn som behöver mer hjälp i sin utveckling ska ske ”i dialog med föräldrarna och utformas så att det på bästa sätt stärker barnet och främjar *integration* i gruppen”. Förvaltningen föreslår att ordet *integration* byts ut mot *inkludering*.

Den pedagogiska dokumentationen i form av video, texter och av barns egna arbeten är ett viktigt redskap för att synliggöra lärandet, reflektera över utvecklingen och resultatet samt engagera/involvera föräldrarna. En fortsatt satsning på IT är angelägen också för att underlätta kommunikationen inom förskolorna och mellan förskola och hem.

Vissa områden som fanns med i den gamla förskoleplanen saknas i förslaget, till exempel möjlighet att stänga förskolan för planering och förskollärares uppdrag. Det står i förslaget att medarbetare kontinuerligt ska ges möjlighet till dialog och reflektion i relation till uppställda mål och åtaganden.

Helhetsintrycket av förslaget till förskoleplan är att den, tillsammans med läroplanen, kan fungera som en god kompass och att den berör förskolans huvudprocesser utan att detaljreglera verksamheten.

Älvsjö stadsdelsnämnd

Älvsjö stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen samt därutöver anföra följande:

Förskoleplanen innehåller övergripande överväganden hur staden ska styra förskolan för att uppnå en förskola i världsklass. Planen ska tillsammans med den nationella läroplanen för förskolan och skolplanen ligga till grund för styrning och uppföljning av gjorda insatser genom att bl.a. mäta måluppfyllelse och aktiviteter som bidrar till måluppfyllelse. Vi ser det som mycket positivt att staden har tagit fram en förskoleplan som tydligt fokuserar på barnets utveckling, lärmiljö och det livslånga lärandet i samverkan med föräldrarna.

Medarbetarnas förhållningssätt är en grundförutsättning för barnets lärande och utveckling. I uppdraget blir det viktigt att förutom tänkande, lärande och skapande även träna barnet i ansvarstagande och att bli en medveten individ.

En förutsättning för att genomföra förskoleplanen är att samtliga medarbetare - chefer, förskollärare, barnskötare och övrig personal är motiverade, delaktiga och kontinuerligt deltar i adekvat utbildning. Därigenom ökar förutsättningarna till att nå målen. Det pedagogiska ledarskapet utövas på olika nivåer beroende på barnets ålder och behov.

Förskolechefens kompetens är det redskap som möjliggör att staden uppnår den kvalitet som är fastställda för verksamheten. I ledarskapet blir det därför avgörande på vilket sätt som verksamheten leds både pedagogiskt, kvalitativt som ekonomiskt.

Reservation anfördes av vice ordföranden Majvi Andersson m.fl. (s), ledamoten Maj-Len Eklund (v) och ledamoten Kenneth Rönquist (mp), *bilaga 1*.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 28 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen menar att rubrikerna och strukturen i förskoleplanen bör följa läroplanen (*Läroplan för förskolan - Lpfö 98*). Stadens ILS-arbete och förskolornas arbete med framtagande av enhetsspecifika planeringsdokument och kvalitetsredovisningar skulle underlättas om strukturen i de statliga och kommunala styrdokumenterna överensstämmer.

Förvaltningen ställer sig i övrigt positiv till stadsledningskontorets förslag till *Stockholms stads förskoleplan - en för skola i världsklass*.

Östermalms stadsdelsnämnd

Östermalms stadsdelsnämnd beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2008 att överlämna stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande som svar på remissen.

Reservation anfördes av vice ordförande Rolf Lindell m fl (s) och Berit Bornecrantz Dias (v), *bilaga 1*.

Reservation anfördes av Marion Sundqvist (mp), *bilaga 1*.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande daterat den 18 november 2008 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen är i stort sett positiv till innehållet i den föreslagna förskoleplanen. Förskolans roll i det livslånga lärandet lyfts fram och lekens viktiga roll poängteras där barnet lär i samspel med andra i ett meningsfullt sammanhang. Vikten av arbetet med en allsidig språkutveckling och kommunikation betonas.

I förslaget understyrks betydelsen av lärandet i förskolan och förvaltningen vill uppmärksamma behov av viss komplettering. Det är viktigt att planen inte skapar oklarheter kring vilket uppdrag och vilken kunskapssyn förskolan har samt vilka pedagogiska metoder som behöver vidareutvecklas. De små barnens behov, behovet av kunskap om processer i barns utveckling, barngruppens betydelse i lärandeprocessen samt innebörden i kunskapsbegreppen, får för lite plats i dokumentet. Innehållet i den av kulturförvaltningen föreslagna kulturplanen "Kultur i ögonhöjd" bör också beaktas i förslaget.

Kommunal Stockholms län

Kommunal Stockholms läns svar har i huvudsak följande lydelse.

Kommunal Stockholms län delar i stort uppfattningen om den pedagogiska inriktningen i förskoleplanen. Vi anser att det är viktigt att det finns en varierad kompetens som sammantaget ger barnen goda förutsättningar för utveckling vid sin vistelse i förskolan. Det krävs då att arbetslaget får den kompetensutveckling som verksamheten efterfrågar och att alla pedagogers kunskaper bidrar till en helhetssyn i lek och lärande! I tjänsteutlåtandet nämns inte barnskötare som yrkesgrupp, det vore bra om det förtydligades att barnskötare också är pedagoger.

En viktig framgångsfaktor för att Stockholm ska få en förskola i världsklass är att det finns ett engagemang och ledarskap som ger all personal samma möjlighet till

inflytande och utveckling av förskolans arbete. Planering och förberedelse av den dagliga verksamheten är viktig för all personal, för att förskoleplanens mål kan uppnås!

Slutligen anser vi att det är viktigt att förskolechefens kunskaper i personalfrågor, arbetsmiljö och trivsel utvecklas så att ett bra arbetsklimat skapas som befrämjar barnets utveckling.

Läraryrket i Stockholms lokalavdelning

Läraryrket i Stockholms lokalavdelning svarar i huvudsak följande lydelse.

Läraryrket är i huvudsak positivt till förslaget till ny förskoleplan. Läraryrket är dock kritiskt till några delar och saknar utvecklande tankar inom några områden.

Vi vänder oss mot titulaturen som används i förslaget. Begreppet pedagog skapar en otydlighet då det inte talar om vem som är adressat. Pedagog är ingen yrkestitel utan en kompetens som alla människor kan ha oavsett yrke. De yrken som finns inom förskolan är lärare i förskolan, barnskötare och rektor/förskolechef. Läraryrket önskar att ett förtydligande i planen vilken yrkeskategori som avses när man använder sig av begreppet pedagog.

Lika viktigt är det att det av planen tydligt framgår vad de olika yrkeskategorierna har för roller inom förskolan utifrån läroplan och utbildning.

När det gäller ledningsorganisationen inom förskolan kan man inte endast använda sig av titeln förskolechef. Då det är Stockholms stads förskoleplan som nu ska beslutas föreslår Läraryrket att staden använder rektor/förskolechef då båda begreppen redan används inom staden idag.

Läroplanen är mycket viktig för att förskolan ska kunna behålla sin särart som en egen skolform och en garant för att förskolan inte "skolifieras".

För att förskolan ska behålla sin särställning som en verksamhet av hög kvalitet behövs fler välutbildade lärare inom förskolan. Lärarna i förskolan behöver även bättre förutsättningar för sin yrkesutövning så att den höga kvalitén inte riskeras. Läraryrket finner det anmärkningsvärt att förslaget till förskoleplan helt saknar tydliga målsättningar när det gäller lärarna.

En ytterligare kvalitetsaspekt är trygghet och säkerhet för barnen, detta borde belysas mer i planen.

I samhället lyfts allt oftare hälsofrågornas betydelse för barns förmåga att utvecklas fram. Stockholms stad bör därför enligt Läraryrket uttrycka en bestämd målsättning hur stadens förskolor ska arbeta utifrån ett hälsofrämjande perspektiv med kost och motion.

Planen borde utvecklas mer ur ett genusperspektiv.

För att förskolan ska utvecklas ytterligare behövs forsknings- och utvecklingsarbete om barns lärande. Staden bör därför inrätta en central funktion som arbetar med kvalitets-, utvecklings- och forskningsfrågor i syfte att skapa ett lärande i och mellan

stadens förskolor. Det vore både dyrt och ineffektivt om varje stadsdel skulle bygga upp den typen av funktion, därför bör den finnas centralt i staden.

Pyslingen Förskolor och Skolor AB

Pyslingens svar har i huvudsak följande lydelse.

Pyslingen Förskolor och Skolor AB anser att förslaget till ny förskoleplan för Stockholms Stad i sin helhet är väl genomarbetat och i överensstämmelse med vad vi anser är god kvalitet för förskoleverksamhet. Vi anser att förskoleplanen tillsammans med de nationella styrdokumenterna ger förutsättningar för den styrning av förskolan som krävs för att uppnå målet om en förskola i världsklass.

En definition av beteckningarna medarbetare och pedagoger skulle förtydliga planen.

Förskoleplanens tidsperspektiv- hur långt sträcker den sig?

SEFIF (Stockholms Enskilda Förskolors Ideella Förening)

SEFIF:s svar har i huvudsak följande lydelse.

Generellt är alla förskolor positiva till den nya förskoleplanen. Ursprunget är skrivet för de kommunala förskolorna och är inte justerad för att gälla både enskilda och kommunala förskolor.

Texten är förkortad sedan den förra förskoleplanen och dokumentet har blivit mer lättläst. På vissa ställen har dock tankarna bakom budskapet försvunnit.

I texten kring barn med svenska som andra språk behövs mer förtydliganden.

”Lika villkor ska råda för både kommunalt- och enskilt driven verksamhet.” SEFIF ser självklart detta som positivt, att det står tydligt i förskoleplanen. I många frågor finns idag lika villkor. Dock råder olika villkor kring överföringen av 6-åringar. Vissa kommunala förskolor får ersättning för barnen under sommarmånaderna. De enskilda, som har avstämning den sista i varje månad, kan förlora barnomsorgspengen för både juni och juli. De barn som säger upp sin plats i slutet av juni är inte heller försäkrade genom Stockholms Stad under sommaren.

Under kvalitetssystem i Stockholms Stad står det att ”förskolans årliga kvalitetsredovisning redovisat resultat, resultatanalys, slutsatser och utvecklingsområden. Men om detta ska genomföras vill de enskilda förskolorna att deras kvalitetsredovisningar även läggs med i Stockholms Stads stora kvalitetsredovisning och att Utbildningsförvaltningen får de resurser de behöver för att samordna detta.

Stockholms stads förskoleinspektörer

Förskoleinspektörernas svar har följande lydelse.

Under rubriken Utveckling och lärande i slutet av första stycket föreslår vi följande tillägg:

"Förskolan bör eftersträva ett temainriktat och ämnesövergripande arbetssätt som gör barns lärande mångsidigt och sammanhängande."

Språkforskningsinstitutet vid utbildningsförvaltningen

Språkforskningsinstitutets svar har i huvudsak följande lydelse.

Institutet föreslås en ny formulering av avsnitten kring språkutveckling och flerspråkiga barn med följande lydelse:

”Ett språkutvecklande arbetssätt

Ett föränderligt samhälle ställer höga krav på kommunikativ förmåga och förmåga att behärska det svenska språket. Arbetet med barns språkutveckling ska utgå från barnets individuella förutsättningar och behov.

Barn lär sig språk och utvecklar begrepp genom samspel med andra, genom att sätta ord på egna upplevelser och genom att använda språket som redskap för tänkande, för kommunikation och kunskapsutveckling.

Varje barn ska utveckla sin språkliga medvetenhet, ett rikt och nyanserat talspråkintresse för skriftspråk och förståelse av symboler. Litteraturen ska ha en given plats i förskolan som källa till språkstimulans, samtal och reflektion.

Flerspråkiga barn i förskolan

Förskolan ska tillsammans med föräldrarna lägga grunden till flerspråkighet hos barn med andra modersmål än svenska.

Det innebär att aktivt stödja modersmålet och att utveckla andraspråket, svenskan, inom ramen för förskolans ordinarie verksamhet. Utgångspunkten är en kartläggning, analys av barnets språksituation som grund för den pedagogiska verksamheten.

Dialogen med föräldrarna är av stor vikt och utgår ifrån modersmålets centrala roll för barnets hela språkutveckling.”

RESERVATIONER M.M.

Utbildningsnämnden

Reservation anfördes av ledamoten Maria Hassan m fl (s) och tjänstgörande ersättaren Daniel Helldén (mp) enligt följande:

1. delvis bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. därutöver anföra

I förslaget till ny förskolplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamhet. Tidigare har förskoleplanen tydligt pekat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I det förslag som nu är ute på remiss saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekat ut.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. I tertialrapport 2 är det 11 av 14 stadsdelar som inte klarar kommunfullmäktiges mål om barngruppernas storlek. Trots denna försämring har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009-års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare.

För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna aldrig ska överstiga 14 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 18 barn. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan.

Reservation anfördes av tjänstgörande ledamoten Susanna Brolin (v) enligt följande:

1. som svar på remissen anföra följande

Förskolebarnen ska ges goda möjligheter till en utvecklande och rolig förskola. Alla barn har samma rätt att utvecklas och lära oavsett bakgrund eller ekonomiska förutsättningar. Därför är det även självklart att barn till arbetslösa, sjukskrivna eller föräldralediga föräldrar ska ha lika stor rätt till förskolan som andra barn.

Människans kunskapsinhämtning är som mest aktiv under småbarnsåldern. Det är nu grunden läggs för språkinläring och för att bygga upp resterande kunskapsmassa. Barnets lärande i förskoleåldern ska fokusera på relationer och det sociala samspelet mellan barn-pedagog men även barn-barn. Arbetet ska utgå från barnets naturliga lärande i leken men även följas av ett metodiskt och analytiskt, uppföljningsarbete från förskolepedagogen. Det centrala ska dock vara respekt för barnets "själv" – dennes rätt till en personlig och autentisk kunskap. Det vill säga rätten för barnet att skapa sig en egen identitet och möjligheter till ett framtida kritiskt tänkande, istället för en normativt -påklästrad "fasadkunskap", som får barnet att känna sig främmande och på sikt försvårar barnets inläring. Alla förskolor bör få i uppdrag att arbeta än mer aktivt med genuspedagogik och lika behandlingsplaner.

Förskolan ska stödja barnets språkliga och matematiska utveckling. Med ett bra stöd för barnets kunskapsutveckling under förskoleåldern kan de sociala skillnaderna i kunskapsutveckling utjämnas betydligt inför skolstarten. Vi vill att alla förskolebarn ska ges möjlighet att uppleva och själva utöva olika former av kultur. Förskolan ska vara arenor där barn får möjlighet att ge uttryck för sina känslor och tankar i form av kultur och skapande.

Genom förskolans arbete skapas även större möjligheter för ett rejält preventionsarbete. Det förutsätter dock att förskolan och dess pedagogik får en förstärkt status genom krav på utbildade pedagoger vars arbete bygger på evidensbaserad metodik. Kompetenshöjning ska ske för samtliga personalgrupper inom en förskola bland annat bör barnskötare erbjudas fortbildning till förskollärare. Barnets miljö är också viktigt i form av lokaler, gårdar och barngruppers storlek. För stora barngrupp leder ofta till ett mer ofredat samspel och kan bidra till en ljudnivå som tröttar ut barnet genom störan- de brus i stället för barnets nödvändiga stimulans. Barngrupperna ska därför ha max 16 barn.

Förskolans organisation ska bygga på närhetsprincipen bland annat för att det gynnar barnets självständiga utveckling och dennes sociala samspel med kamrater. Det är viktigt att tillståndsprövning, tillsyn och inspektion av de privat drivna förskolorna förstärks för att motverka oegentligheter och en snedvriden konkurrens, som i ett upp- tagningsområde i Årsta där föräldrar inte längre har möjlighet att välja en kommunal förskola.

Särskilt uttalande gjordes av ordförande Lotta Edholm m.fl. (fp), ledamöterna Cecilia Brinck m.fl. (m), Erik Slottner (kd) samt ersättaren Helen Törnqvist (c) enligt följande

Förslaget till förskoleplan betonar förskolans pedagogiska uppdrag med särskilt fokus på språkutveckling, läsning och matematik. Förskoleplanen understryker förskolans roll som det första steget i det livslånga lärandet, vilket är mycket positivt.

Förskoleplanen omfattar såväl kommunal som enskilt driven förskola och ska så långt möjligt vägleda familjedaghem och öppen förskola. Utbildningsförvaltningens remissvar betonar vikten av en förskoleplan som formuleras enhetligt och neutralt i förhållande till driftsform. Vi instämmer i detta. Denna synpunkt bör tillsammans med andra remissförslag till angelägna förändringar i förskoleplanen vara vägledande i den fortsatta hanteringen av ärendet.

Kulturnämnden

Reservation anfördes av ledamöterna Eva Louise Erlandsson Slorach (s) och Kerstin Wickman (mp) samt tjänstgörande ersättaren Mårten Andersson (v) enligt följande

1. som svar på remissen anför följande:

”Förskolebarnen ska ges goda möjligheter till en utvecklande och rolig förskola. Alla barn har samma rätt att utvecklas och lära, oavsett föräldrarnas bakgrund eller ekonomiska förutsättningar. Från förskolan ska barnen gå vidare med en tro på sin egen förmåga och med lust att lära. Barn i en bra förskola har bättre möjligheter under sin fortsatta skolgång. Det är därför viktigt att säkra alla barns rätt till plats i förskolan.

Vi vill att alla förskolebarn ska ges möjlighet att uppleva och själva utöva olika former av kultur. Förskolan ska vara arenor där barn får möjlighet att ge uttryck för sina känslor och tankar i form av kultur och skapande.

När den moderatledda majoriteten skär ner på förskolorna skär man också ner på deras kulturaktiviteter. I och med att kultursekreterarna har avskaffats så finns inte tillräcklig kraft lokalt för att informera om utbudet och vikten av kultur i bland annat förskolorna. Alla förskolebarn ska garanteras kulturupplevelser.

Förskolan har en unik möjlighet att motverka befastandet av könsroller och heteronormativitet. För att stärka jämställdheten bör förskoleplanen innehålla tydligare direktiv kring det praktiska genus- och jämställdhetsarbetet. Stockholms förskolor behöver bl.a. fler genuspedagoger samt chefer med genuspedagogisk utbildning.”

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Magnus Dannqvist m.fl. (s), ledamöterna Rosa Lundmark (v), Jonas Eklund (mp) enligt följande

1. Förvaltningens förslag till beslut godkänns delvis

2. Därutöver vill vi framföra följande.

Förskoleplanen ska omfatta både förskolor i kommunal regi och i enskild regi. Detta är bra eftersom likvärdiga krav på innehåll och kvalitet därmed ställs oavsett vem som driver verksamheten.

Förslaget till förskoleplan saknar mål för barngruppernas storlek och inga skrivningar om vikten av små barngrupper, vilket inte kan tolkas på annat sätt än att den borgerliga majoriteten sänker ambitionsnivån för kvaliteten i förskolan. För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Grupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda. Stora grupper ökar risken för att barn med särskilda behov måste få särlösningar, vilket går stick i stäv med handikapplanen. Idag växer barngrupperna i stadens förskolor. I tertialrapport 2 är det 11 av 14 stadsdelsnämnder som inte klarar kommunfullmäktiges mål om gruppestorlek. Trots försämringen har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009 års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare. Vi vill begränsa gruppernas storlek till 12 barn i småbarnsgrupperna och 16 barn i de högre åldrarna, vilket var målet på sikt i den tidigare förskoleplanen under vår majoritet.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra hög kvalitet i förskolan. Planen osynliggör barnskötare som bär upp hela verksamheten i förskolor med få förskollärare. Vår strävan är att öka antalet förskollärare och därför bör fler möjligheter skapas för barnskötare att utbilda sig till förskollärare. Även fortbildningsbehovet för barnskötare som inte vill bli förskollärare och andra personalgrupper bör uppmärksammas liksom behovet att öka andelen män i förskolan.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

Vi instämmer i förvaltningens synpunkter att uttrycket flerspråkiga barn bör användas för ”barn med svenska som andra språk”. Det bör skrivas in i planen att förskolebarn ska garanteras rätt till stöd i sitt modersmål. Språkförståelsen grundas i småbarnsåren och det är viktigt att även de små barnen får modersmålsstöd för att begripa och tolka sin omvärld.

Enligt liggande förslag ska förskolan ”aktivt bidra till jämställdhet och ta tillvara mångfaldens möjligheter”. Vi menar att man måste gå längre och ställa krav på att förskolan aktivt ska arbeta för att motverka rådande begränsade könsnormer. Studier visar tydligt att pojkar och flickor bemöts och behandlas olika i förskolan, vilket lägger grunden för könsroller som påverkar oss resten av livet. Tidigare arbete med könsroller inom förskolan visar att förskolornas personal i allmänhet är positiv till att utvärdera sitt förhållningssätt till pojkar respektive flickor och utveckla ett mer jämställt bemötande. Förskolans unika möjligheter att bemöta varje barn utifrån dess individuel-

la förutsättningar, utan att hindras av könsroller och andra förutfattade meningar, behöver tas bättre till vara. Eftersom det finns metoder för detta bör de användas.

Många förskolor arbetar med barns inflytande, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas. Det området har kraftigt försämrats i förslaget till förskoleplan. Avsnittet om barns inflytande saknar tidigare betoning av att barns åsikter, engagemang och intressen ska tas tillvara. Ytterligare fokus bör läggas på en förtroendefull samverkan mellan förskolan och föräldrarna, ett arbete som bör gå som en röd tråd genom hela skolväsendet.

Det pedagogiska arbetet med miljöfrågor och förskolegårdarnas pedagogiska betydelse behöver förtydligas. Det är viktigt att förskolor har tillgång till gårdar och andra gröna utemiljöer som stimulerar till lek och rörelse och främjar utveckling av barnens motorik, balans och koordination. Förskolan bör präglas av ett ekologiskt synsätt och minst 30 procent av den mat som serveras bör vara ekologisk. Värderingar och attityder grundläggs tidigt i livet och det är viktigt att förskolan arbetar med att lära barnen känna ansvar för sin närmiljö.

Alla förskolebarn ska regelbundet få ta del av professionella kulturupplevelser. Förskolan har en viktig uppgift att möta barn som i sin vardag inte tar del av professionell kultur och kulturupplevelser. Det bör framhållas att det är berikande för barnen att få uppleva nya konstnärliga och kulturella miljöer även utanför förskolans lokaler.

Det är självklart att barnet ska stå i centrum vid övergången mellan förskola och skola. Samarbetet mellan förskolan och skolan för att göra övergången så bra som möjligt för barnet kan utvecklas och förbättras ytterligare och det är viktigt att det finns ett bra samarbete mellan skolor och förskolor även vid andra tidpunkter än just vid skolstarten. Skolan ska också ta ett ansvar för att övergången blir så bra och smidig för barnet som möjligt. Föräldrarna ska självklart ha en aktiv roll i övergången mellan förskola, förskoleklass och grundskola, men det är viktigt att ansvaret för att förmedla information om barnet är delat mellan förskolan och föräldrarna.”

Farsta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Gunnar Sandell m fl (s), Malin Larsson (v) och Mats E P Lindqvist (mp) enligt följande

1. Stadsdelsnämnden överlämnar förvaltningens tjänsteutlåtande samt anför:
2. Omedelbar justering

I förslaget till ny förskolplan för Stockholms stad sänker moderaterna med stödpartier ambitionsnivån för förskoleverksamhet. Den nuvarande förskoleplanen pekar tydligt på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I förslaget som nu är ute på remiss saknas mycket.

En central och viktig del inom förskolan är barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de i grundskolan.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. I tertialrapport 2 är det 11 av 14 stadsdelar som inte klarar kommunfullmäktiges mål om barngruppernas storlek. Trots denna försämring har moderaterna med stödpartier valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Det finns många förlorare i moderaternas budget. Förskolan, och därmed de små barnen i Stockholm är de stora förlorarna i 2009-års budget, risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare.

För en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnets möjlighet att bli sedd och uppmärksammas. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna aldrig ska överstiga 14 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 18 barn, vi vill minska, inte öka barngruppernas storlek. I förslaget till ny förskoleplan finns inga skrivningar om vikten av små barngrupper och målet om barngruppernas storlek har helt tagits bort. Förskolans personal är avgörande för kvalitén i förskolan, för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att Farstaområdet ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan. Andelen förskollärare är viktig. Förskolans status måste öka vilket innebär satsningar på kompetenshöjning för samtliga personalgrupper inom förskolan. Barnskötare ska erbjudas fortbildning till förskollärare.

Jämställdhetsarbetet är av avgörande betydelse för framtiden. Det är viktigt att vi börjar med de yngsta barnen. Därför ska förskolan arbeta med genuspedagogik och varje stadsdel ska ha minst en genuspedagog anställd.

Många förskolor arbetar redan med barnens inflytande över förskoleverksamheten, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas vidare. Detta område har dock kraftigt försämrats i det nya förslaget till förskoleplan. I avsnittet om barns inflytande saknar tidigare skrivningar om vikten av att barnens åsikter, engagemang och intressen skall tas tillvara.

Det är viktigt att förskolan ligger nära barnens hem. Det gynnar barnets självständiga utveckling och dennes sociala samspel med kamrater. Det är viktigt att tillståndsprovning, tillsyn och inspektion av de privat drivna förskolorna förstärks för att motverka oegentligheter och snedvriden konkurrens.

Det är självklart att barnet ska stå i centrum vid övergången mellan förskola och skola. Samarbetet mellan förskolan och skolan för att göra övergången så bra som möjligt för barnet kan utvecklas och förbättras ytterligare och det är viktigt att det finns ett bra samarbete mellan skolor och förskolor även vid andra tidpunkter än just vid skolstarten. Skolan ska också ta ett ansvar för att övergången blir så bra och smidig för barnet som möjligt. Föräldrarna ska självklart ha en aktiv roll i övergången mellan förskola, förskoleklass och grundskola. Majoriteten som leds av moderaterna har försvarat detta viktiga samarbete genom att överföra grundskolorna till en central, gigantisk utbildningsnämnd.

Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Jan Wallman m.fl. (s), ledamöterna Kjell Marténg (v) och Ylva Wahlström (mp) enligt följande

1. Remissen besvaras med följande:

I förslaget till ny förskolplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamhet. Tidigare har förskoleplanen tydligt pekat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I det förslag som nu är ute på remiss saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekat ut.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

Enligt liggande förslag ska förskolan 'aktivt bidra till jämställdhet och ta tillvara mångfaldens möjligheter'. Vi menar att man måste gå längre och ställa krav på att förskolan aktivt ska arbeta för att motverka rådande könsnormer. Studier visar tydligt att pojkar och flickor bemöts och behandlas olika i förskolan, vilket lägger grunden för könsroller som påverkar oss resten av livet. Förskolans unika möjligheter att bemöta varje barn utifrån dess individuella förutsättningar, utan traditionella könsmonster och heteronormen, behöver tas till vara bättre.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. I tertialrapport 2 är det 11 av 14 stadsdelar som inte klarar kommunfullmäktiges mål om barngruppernas storlek. Trots denna försämring har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009-års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare.

Vi ser ett behov av att barngruppernas storlek begränsas. Det ska framgå i planen att småbarnsgrupper inte ska vara fler än 12 barn och grupperna med de större barnen inte fler än 14 barn.

I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort. Dessutom bör förskolorna ha tillgång till pedagogiska gröna gårdar.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan.

Förskoleplanen ska omfatta både förskolor i kommunal regi och i enskild regi. Detta är bra eftersom likvärdiga krav på innehåll och kvalitet därmed ställs oavsett vem som är anordnare.

Många förskolor arbetar redan med barnens inflytande över förskoleverksamheten, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas vidare. Detta område har dock kraftigt försämrats i det nya förslaget till förskoleplan. Avsnittet om barns inflytande saknar tidigare skrivningar om vikten av att barnens åsikter, engagemang och intressen skall tas tillvara.

Det är självklart att barnet ska stå i centrum vid övergången mellan förskola och skola. Samarbetet mellan förskolan och skolan för att göra övergången så bra som möjligt för barnet kan utvecklas och förbättras ytterligare och det är viktigt att det finns ett bra samarbete mellan skolor och förskolor även vid andra tidpunkter än just vid skolstarten. Skolan ska också ta ett ansvar för att övergången blir så bra och smidig för barnet som möjligt. Föräldrarna ska självklart ha en aktiv roll i övergången mellan förskola, förskoleklass och grundskola, men det är viktigt att ansvaret för att informera om barnet är delat mellan förskolan och föräldrarna.

När det gäller modersmålsstöd är en bättre rubrik (än Barn med svenska som andraspråk) den som Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning förordar: Flerspråkighet i förskolan. Det bör skrivas in i planen att förskolebarn ska garanteras rätt till stöd i modersmålet. Språkförståelsen grundas redan i småbarnsgrupperna och det är viktigt att även de små barnen får modersmålsstöd för att begripa och tolka sin omvärld bättre.

Förskolan bör även aktivt bidra till att samhället präglas av hållbar utveckling. Värderingar och attityder grundläggs tidigt i livet och det är viktigt att förskolan arbetar med att lära barnen känna ansvar för sin närmiljö. En högre andel av den mat som förskolan serveras ska vara ekologisk, minst 30 procent av den mat som köps in under året bör vara det.

Barnen är inte bara vår framtid, de är redan nu i behov av en bra förskola utifrån ett rödgrönt perspektiv!

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av ledamoten Eva Oivio m fl (s) enligt följande

1. lämna in svaret nedan på remissen ”Stockholms stads förskoleplan – en förskola i världsklass”, dnr 321-1949/2008
2. därutöver anföras

I förslaget till ny förskoleplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamhet. Tidigare har förskoleplanen tydligt pekat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I det förslag som nu är ute på remiss saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekat ut.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek.

Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna aldrig ska överstiga 14 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 18 barn. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. Trots denna försämring har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009-års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan.

Många förskolor arbetar redan med barnens inflytande över förskoleverksamheten, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas vidare. Detta område har dock kraftigt försämrats i det nya förslaget till förskoleplan. Avsnittet om barns inflytande saknar tidigare skrivningar om vikten av att barnens åsikter, engagemang och intressen skall tas tillvara.

Det är självklart att barnet ska stå i centrum vid övergången mellan förskola och skola. Samarbetet mellan förskolan och skolan för att göra övergången så bra som möjligt för barnet kan utvecklas och förbättras ytterligare och det är viktigt att det finns ett bra samarbete mellan skolor och förskolor även vid andra tidpunkter än just vid skolstarten. Skolan ska också ta ett ansvar för att övergången blir så bra och smidig för barnet som möjligt. Föräldrarna ska självklart ha en aktiv roll i övergången mellan förskola, förskoleklass och grundskola, men det är viktigt att ansvaret för att informera om barnet är delat mellan förskolan och föräldrarna.

För övrigt ansluter vi oss till vänsterpartiets reservation vad gäller yrkesbeteckningen av lärare i förskolan.

Reservation anfördes av ledamoten Birgitta Wosse (mp) enligt följande

1. Hässelby – Vällingby stadsdelsnämnd besvarar remissen enligt följande –

Förskoleplanen ska omfatta både förskolor i kommunal regi och i enskild regi. Detta är bra eftersom likvärdiga krav på innehåll och kvalitet därmed ställs oavsett vem som är anordnare.

Några skarpare skrivningar är emellertid nödvändiga:

Enligt liggande förslag ska förskolan ”aktivt bidra till jämställdhet och ta tillvara mångfaldens möjligheter”. Vi menar att man måste gå längre och ställa krav på att förskolan aktivt ska arbeta för att motverka rådande könsnormer. Studier visar tydligt att pojkar och flickor bemöts och behandlas olika i förskolan, vilket lägger grunden för könsroller som påverkar oss resten av livet. Förskolans unika möjligheter att bemöta varje barn utifrån dess individuella förutsättningar, utan traditionella könsmonster och heteronormen, behöver tas till vara bättre.

När det gäller modersmålsstöd är en bättre rubrik (än Barn med svenska som andraspråk) den som Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning förordar: Flerspråkighet i förskolan. Det bör skrivas in i planen att förskolebarn ska garanteras rätt till stöd i modersmålet. Språkförståelsen grundas redan i småbarnsgrupperna och det är viktigt att även de små barnen får modersmålsstöd för att begripa och tolka sin omvärld.

Barngruppernas storlek bör begränsas. Det ska framgå i planen att småbarnsgrupper inte ska vara fler än 12 barn och grupperna med de större barnen inte fler än 14 barn. Förskolorna ska ha tillgång till pedagogiska gröna gårdar.

Det behöver skrivas in att förskolan ska präglas av ett ekologiskt synsätt. Värderingar och attityder grundläggs tidigt i livet och det är viktigt att förskolan arbetar med att lära barnen känna ansvar för sin närmiljö. En högre andel av den mat som förskolan serveras ska vara ekologisk, minst 25 procent av den mat som köps in under året.

Reservation anfördes av ledamoten Leif Larsson (v) enligt följande

Vi anser att yrkesbeteckningen skall vara lärare i analogt med hur utbildningen är organiserad. Förskollärarytbildningen har upphört sedan början av 2000-talet.

Kungsholmens stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Håkan Wahlén m.fl. (s), Reijo Kittilä (v) och Ingerd Akselsson Le Douaron (mp) enligt följande

1. godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. därutöver anföra följande:

Att slå vakt om förskolans pedagogiska uppdrag är en central uppgift för beslutsfattare med omsorg om barn och ungas rätt att kunna forma sin egen framtid. Inte minst i ett läge där den moderata alliansen inför vårdnadsbidrag och uppmuntrar till familjedaghem och flerfamiljssystem. Att på detta sätt likställa föräldrar med utbildad pedagogisk personal hotar att förminska förskolans status och dess viktiga roll i det moderna samhället.

Kreativitet och skapande

Kultur är ett brett begrepp och vi ser gärna att samma definition används i förskoleplanen som i den strategiska kulturplanen för unga – *Kultur i ögonhöjd*: Kultur för

barn (producerad av vuxna), kultur med barn (tillhandahållen av vuxna) och kultur av barn (som ingen vuxen styr över). Denna definition ska även rymma att barn får uppleva och skapa konst och kultur i möte med *professionella* kulturutövare samt en skrivning om samverkan med biblioteken.

Rum för möten, lek och lärande

Varje förskola bör ha en bra förskolegård och tillgång till bra utemiljö. Det är naturligtvis även ett vidare ansvar för staden centralt att i alla byggplaner inkludera ett barnperspektiv för att försäkra sig om bra tillgänglig utemiljö för barnen.

Värderingar och trygghet

Vid flera förskolor i staden har ett mycket ambitiöst genusarbete bedrivits i förskolan och detta arbete måste fortsätta och utvecklas. Det genuspedagogiska arbetet bör lyftas i förskoleplanen.

Förskolan ska präglas av ett ekologiskt synsätt. Värderingar och attityder grundläggs tidigt i livet och det är viktigt att förskolan arbetar med att lära barnen känna ansvar för sin närmiljö. En högre andel av den mat som förskolan serveras ska vara ekologisk, minst 25 procent av den mat som köps in under året.

Pedagogerna är barnens viktigaste resurs

Det står inte så mycket skrivet om de olika personalkategorierna på förskolorna, mer än att andelen förskollärare ska öka. Barnskötare utgör dock fortfarande en stor och viktig del av personalen och bär ofta upp stora delar av förskolan i praktiken. För barnen är naturligtvis all personal viktig, även till exempel kökspersonal, vilket behöver förtydligas.

Barngruppen

Vi saknar ett mål för barngruppernas storlek. Även om gruppens sammansättning kan variera efter det pedagogiska innehållet och under dagen så måste det också finnas en uttalad målsättning för max antal barn så att inte pedagogiken blir en ursäkt för överintag av barn.

Valfrihet och mångfald

I begreppet valfrihet bör betoningen ligga på ökad tillgång på pedagogiska modeller, snarare än utförare. Att utveckla pedagogiska modeller i våra egna verksamheter bör vara ett uttalat mål. Det bör även vara en självklarhet att de föräldrar som vill alltid ska kunna välja en förskola i närheten av bostaden. Slutligen måste förutsättningar finnas för att erbjuda barn plats i förskola inom utsatt tid. Barnomsorgsgarantin ska hållas.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Lars Arell m.fl. (s) enligt följande

1. Delvis godkänna förvaltningens yttrande.
2. Därutöver anför följande:

I förslaget till ny förskoleplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamheten.

En central och viktig del inom förskolan är barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

Många förskolor arbetar redan med barnens inflytande över förskoleverksamheten, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas vidare. Detta område har dock försämrats i det nya förslaget till förskoleplan. Avsnittet om barns inflytande saknar tidigare skrivningar om vikten av att barnens åsikter, engagemang och intressen ska tas tillvara.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna aldrig ska överstiga 14 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 18 barn. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutveckling för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan. Förskolans personalsammansättning ska i så hög utsträckning som möjligt sträva mot ökad mångfald och balans mellan antal anställda män och kvinnor.

Reservation anfördes av ledamoten Yildiz Kafkas (mp) enligt följande

Förskoleplanen ska omfatta både förskolor i kommunal regi och i enskild regi. Detta är bra eftersom likvärdiga krav på innehåll och kvalitet därmed ställs oavsett vem som är anordnare.

Några skarpare skrivningar är emellertid nödvändiga:

Enligt liggande förslag ska förskolan ”aktivt bidra till jämställdhet och ta tillvara mångfaldens möjligheter”. Vi menar att man måste gå längre och ställa krav på att förskolan aktivt ska arbeta för att motverka rådande könsnormer. Studier visar tydligt att pojkar och flickor bemöts och behandlas olika i förskolan, vilket lägger grunden för könsroller som påverkar oss resten av livet. Förskolans unika möjligheter att bemöta varje barn utifrån dess individuella förutsättningar, utan traditionella könsmonster och heteronormen, behöver tas till vara bättre.

När det gäller modersmålsstöd är en bättre rubrik (än Barn med svenska som andraspråk) den som Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning förordar: Flerspråkighet i förskolan. Det bör skrivas in i planen att förskolebarn ska garanteras rätt till stöd i

modersmålet. Språkförståelsen grundas redan i småbarnsgrupperna och det är viktigt att även de små barnen får modersmålsstöd för att begripa och tolka sin omvärld.

Barngruppernas storlek bör begränsas. Det ska framgå i planen att småbarnsgrupper inte ska vara fler än 12 barn och grupperna med de större barnen inte fler än 14 barn. Förskolorna ska ha tillgång till pedagogiska gröna gårdar.

Det behöver skrivas in att förskolan ska präglas av ett ekologiskt synsätt. Värderingar och attityder grundläggs tidigt i livet och det är viktigt att förskolan arbetar med att lära barnen känna ansvar för sin närmiljö. En högre andel av den mat som förskolan serveras ska vara ekologisk, minst 25 procent av den mat som köps in under året.

Reservation anfördes av ledamoten Hans Enroth (v) enligt följande

1. Delvis godkänna förvaltningens förslag.
2. Därutöver anföra följande:

Förslaget till förskoleplan saknar mål för barngruppernas storlek, vilket inte kan tolkas på annat sätt än att högeralliansen sänker ambitionsnivån för kvaliteten i förskolan. Stora grupper ökar risken för att barn med särskilda behov måste få särlösningar, vilket går stick i stäv med handikapplanen. I dag växer barngrupperna i stadens förskolor.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra hög kvalitet i förskolan. Planen osynliggör barnskötare som bär upp stor del av verksamheten. Fortbildningsbehovet för barnskötare som inte vill bli förskollärare och andra personalgrupper bör uppmärksammas. Andelen män i förskolan bör öka.

En central och viktig del inom förskolan är barnens möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

Det pedagogiska arbetet med miljöfrågor och förskolegårdarnas pedagogiska betydelse behöver förtydligas liksom att alla barn ska ha rätt att regelbundet ta del av professionell kultur. Förskolan har en viktig uppgift att möta barn som i sin vardag inte får tillgång till kultur och det bör framhållas att barn berikas av att få del av kulturella upplevelser i konstnärliga och kulturella miljöer utanför förskolans lokaler.

Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av Jakob Dencker m.fl. (mp) enligt följande

1. delvis godkänna förvaltningens svar på remissen
2. därutöver anföras

Förskoleplanen ska omfatta både förskolor i kommunal regi och i enskild regi. Detta är bra eftersom likvärdiga krav på innehåll och kvalitet därmed ställs oavsett vem som är anordnare.

Enligt liggande förslag ska förskolan ”aktivt bidra till jämställdhet och ta tillvara mångfaldens möjligheter”. Vi menar att man måste gå längre och ställa krav på att förskolan aktivt ska arbeta för att motverka rådande könsnormer. Studier visar tydligt att pojkar och flickor bemöts och behandlas olika i förskolan, vilket lägger grunden för könsroller som påverkar oss resten av livet. Förskolans unika möjligheter att bemöta varje barn utifrån dess individuella förutsättningar, utan traditionella könsmonster och heteronormen, behöver tas till vara bättre.

När det gäller modersmålsstöd är en bättre rubrik (än Barn med svenska som andraspråk) den som Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning förordar: Flerspråkighet i förskolan. Det bör skrivas in i planen att förskolebarn ska garanteras rätt till stöd i modersmålet. Språkförståelsen grundas redan i småbarnsgrupperna och det är viktigt att även de små barnen får modersmålsstöd för att begripa och tolka sin omvärld.

Barngruppernas storlek bör begränsas. Det ska framgå i planen att småbarnsgrupper inte ska vara fler än 12 barn och grupperna med de större barnen inte fler än 14 barn. Förskolorna ska ha tillgång till pedagogiska gröna gårdar.

Det behöver skrivas in att förskolan ska präglas av ett ekologiskt synsätt. Värderingar och attityder grundläggs tidigt i livet och det är viktigt att förskolan arbetar med att lära barnen känna ansvar för sin närmiljö. En högre andel av den mat som förskolan serveras ska vara ekologisk, minst 25 procent av den mat som köps in under året.

Man bör också undersöka möjligheten att diskutera frågan om internationell solidaritet med barnen för att lyfta frågan om hur vi kan skapa en rättvis världsordning.

Särskilt uttalande gjordes av vice ordförande Abebe Hailu m.fl. (s) och tjänstgörande ersättare Eshag Najmeddin (v) enligt följande

Vi stödjer förvaltningens bedömning av risken att både kartläggningen och analysen får karaktären av betyg. Att förskolans strävandemål på intet sätt kan förknippas med den typen av bedömning. Att förskolans miljö ska vara inbjudande och locka till lek för både flickor och pojkar. Genusperspektivet ska genomsyra förskolans verksamhet, och miljöns utformning kräver planering och eftertanke för att komma bort ifrån traditionellt könsrollstänkande.

Vi stödjer också förvaltningens förslag hur viktigt det att interkulturellt arbetssätt ska rikta sig till alla barn, inte bara till barn med utländsk bakgrund, så att alla får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet.

Att utvecklingssamtalen i förskolan ska genomföras med hjälp av dokumentation och utvärdering och inte bör omfatta betygslänkande omdömen.

Vi stödjer också förvaltningens syn på förskolepedagogernas rätt till planeringstid och planeringsdag för att verksamheten ska bli så bra som möjligt. Och påpekandet på betydelsen av att gruppens storlek och barngruppens sammansättning ska anpassas till den situation som är aktuell, att lokaler, barnens ålder och utvecklingsnivå och personalens kompetens påverkar barngruppens sammansättning.

Vi stödjer också förvaltningens förslag att det borde framgå tydligare att informationstekniken ska finnas och vara tillgänglig som ett pedagogiskt verktyg för barnen på förskolan.

Att det ska ges lika förutsättningar samt att kraven på uppföljning och redovisning ska vara desamma för enskilt drivna och kommunala förskolor.

I förslaget till ny förskolplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamhet. Tidigare har förskoleplanen tydligt pekat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I det förslag som nu är ute på remiss saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekat ut.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna aldrig ska överstiga 14 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 18 barn. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort. Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan.

Många förskolor arbetar redan med barnens inflytande över förskoleverksamheten, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas vidare. Detta område har dock kraftigt försämrats i det nya förslaget till förskoleplan. Avsnittet om barns inflytande saknar tidigare skrivningar om vikten av att barnens åsikter, engagemang och intressen skall tas tillvara.

Det är självklart att barnet ska stå i centrum vid övergången mellan förskola och skola. Samarbetet mellan förskolan och skolan för att göra övergången så bra som möjligt för barnet kan utvecklas och förbättras ytterligare och det är viktigt att det finns ett bra samarbete mellan skolor och förskolor även vid andra tidpunkter än just

vid skolstarten. Skolan ska också ta ett ansvar för att övergången blir så bra och smidig för barnet som möjligt. Föräldrarna ska självklart ha en aktiv roll i övergången mellan förskola, förskoleklass och grundskola, men det är viktigt att ansvaret för att informera om barnet är delat mellan förskolan och föräldrarna.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Särskilt uttalande gjordes av vice ordföranden Margareta Johansson (v) för (s), (v) och (mp) enligt följande

Utöver det som förvaltningen framhållit i sitt remissvar vill vi lyfta följande frågor:

I förskoleplanen bör det skrivas in att alla barn ska ha rätt att regelbundet ta del av kultur.

Förskolorna ska samverka med biblioteken för att uppmuntra läslust och stärka barns kunskapsutveckling.

Förskolan har en viktig uppgift när det gäller att möta de barn som i sin vardag inte får tillgång till kultur. Planen bör även definiera vad man menar med kultur, där bör man se vilken definition som anges i Kultur i ögonhöjd.

Planen anger ingenstans hur stora barngrupperna ska vara.

I planen synliggör man inte övriga personalgrupper som barnskötare, kökspersonal och deras funktion inom förskolan.

När man fastställer en förskoleplan så måste det ändå vara den som gäller och resurser tilldelas för att kunna hålla planen. Det är därför märkligt med skrivningen där man understryker att budgeten är överordnad och styrande.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Ornina Younan (s), ledamöterna Awad Hersi (mp), Jonas Ljungstedt (v) enligt följande

1. delvis godkänna förvaltningens svar på remiss gällande förskoleplan för Stockholms stad.
2. därutöver anför följande

I förslaget till ny förskoleplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamhet. Tidigare har förskoleplanen tydligt pekat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I det förslag som nu är ute på remiss saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekat ut.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men för-

skolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. I tertialrapport 2 är det 11 av 14 stadsdelar som inte klarar kommunfullmäktiges mål om barngruppernas storlek. Trots denna försämring har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009-års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare.

För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna aldrig ska överstiga 14 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 18 barn. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. För att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan bör personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning som verksamheten efterfrågar och att alla pedagogers kunskap bidrar till en bra helhetssyn i lek och lärande. I utlåtandet nämns inte barnskötarnas om yrkesgrupp vilket vi anser vore bra om det förtydligades. Barnskötare är även de pedagoger.

Många förskolor arbetar redan med barnens inflytande över förskoleverksamheten, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas vidare. Detta område har dock kraftigt försämrats i det nya förslaget till förskoleplan. Avsnittet om barns inflytande saknar tidigare skrivningar om vikten av att barnens åsikter, engagemang och intressen skall tas tillvara.

Det är självklart att barnet ska stå i centrum vid övergången mellan förskola och skola. Samarbetet mellan förskolan och skolan för att göra övergången så bra som möjligt för barnet kan utvecklas och förbättras ytterligare och det är viktigt att det finns ett bra samarbete mellan skolor och förskolor även vid andra tidpunkter än just vid skolstarten. Skolan ska också ta ett ansvar för att övergången blir så bra och smidig för barnet som möjligt. Föräldrarna ska självklart ha en aktiv roll i övergången mellan förskola, förskoleklass och grundskola, men det är viktigt att ansvaret för att informera om barnet är delat mellan förskolan och föräldrarna.

En viktig framgångsfaktor för att Stockholm ska få en förskola i världsklass är att det finns ett engagemang och ledarskap som ger all personal samma möjlighet till inflytande och utveckling av förskolans arbete. Planering och förberedelse av den dagliga verksamheten är därför viktig för all personal, så att förskoleplanens mål kan uppnås!

Slutligen tycker vi att det är viktigt att förskolechefernas kunskaper i personalfrågor, arbetsmiljö och trivsel måste utvecklas så att det skapar ett bra arbetsklimat som främjar barnens utveckling.

Södermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Jan Forsell m.fl. (s) och Heinz Spira (v) enligt följande

1. i huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut samt
2. därutöver anför följande

I förslaget till ny förskolplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamheten. Tidigare har förskoleplanen tydligt pekat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I det förslag som nu är ute på remiss saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekat ut.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. I tertialrapport 2 är det 11 av 14 stadsdelar som inte klarar kommunfullmäktiges mål om barngruppernas storlek. Trots denna försämring har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009-års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare.

För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna aldrig ska överstiga 14 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 18 barn. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan.

Många förskolor arbetar redan med barnens inflytande över förskoleverksamheten, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas vidare. Detta område har dock kraftigt försämrats i det nya förslaget till förskoleplan. Avsnittet om barns inflytande saknar tidigare skrivningar om vikten av att barnens åsikter, engagemang och intressen skall tas tillvara.

Kultur har fått en mycket undanskymd plats i förskoleplanen. Barnen i förskolorna måste få uppleva och skapa konst och kultur i möte med professionella kulturutövare som en integrerad och kontinuerlig del i vardagen. Förskolan har en viktig uppgift när

det gäller barn som i sin vardag inte har tillgång till kultur. Förskolan skall också samverka med biblioteken och uppmuntra läslust och stärka barnens kunskapsutveckling.

Det är självklart att barnet ska stå i centrum vid övergången mellan förskola och skola. Samarbetet mellan förskolan och skolan för att göra övergången så bra som möjligt för barnet kan utvecklas och förbättras ytterligare och det är viktigt att det finns ett bra samarbete mellan skolor och förskolor även vid andra tidpunkter än just vid skolstarten. Skolan ska också ta ett ansvar för att övergången blir så bra och smidig för barnet som möjligt. Föräldrarna ska självklart ha en aktiv roll i övergången mellan förskola, förskoleklass och grundskola, men det är viktigt att ansvaret för att informera om barnet är delat mellan förskolan och föräldrarna.

Reservation anfördes av ledamoten Birger Jeansson (mp) enligt följande

1. I huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut
2. Därutöver anföra följande

I förslaget till ny förskoleplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamheten. Tidigare har förskoleplanen tydligt pekat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I det förslag som nu är ute på remiss saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekat ut.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. I tertialrapport 2 är det 11 av 14 stadsdelar som inte klarar kommunfullmäktiges mål om barngruppernas storlek. Trots denna försämring har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009-års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare.

För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna aldrig ska överstiga 12 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 14 barn. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inte skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan.

Ersätтарыtrande gjordes av Pia Toremar (c) enligt följande

”Om jag hade haft yrkanderätt, hade jag röstat enligt majoritetens förslag.”

Älvsjö stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordföranden Majvi Andersson m.fl. (s), ledamoten Maj-Len Eklund (v) och ledamoten Kenneth Rönnquist (mp) enligt följande

1. delvis godkänna förvaltningens förslag till beslut
2. därutöver anföra

I förslaget till ny förskolplan för Stockholms stad sänker den moderatledda majoriteten ambitionsnivån för förskoleverksamhet. Tidigare har förskoleplanen tydligt pekat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I det förslag som nu är ute på remiss saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekat ut.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek.

Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir lika som de som återfinns inom grundskolan.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. Tertiärrapport 2 visade att det är hela 11 av 14 stadsdelar som inte klarar kommunfullmäktiges mål om barngruppernas storlek. Trots denna försämring har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009-års budget, och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare.

För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. Barngrupperna får aldrig bli så stora att de inkräktar på barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade. Målet ska därför vara att småbarnsgrupperna aldrig ska överstiga 14 barn och att storbarnsgrupperna inte ska vara större än 18 barn. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek helt tagits bort.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan.

Många förskolor arbetar redan med barnens inflytande över förskoleverksamheten, men arbetet med att öka barnens möjlighet att vara delaktiga kan utvecklas vidare. Detta område har dock kraftigt försämrats i det nya förslaget till förskoleplan. Avsnittet om barns inflytande saknar det tidigare skrivningarna om vikten av att barnens åsikter, engagemang och intressen skall tas tillvara.

Det är självklart att barnet ska stå i centrum vid övergången mellan förskola och skola. Samarbetet mellan förskolan och skolan, för att göra övergången så bra som möjligt för barnet, kan utvecklas och förbättras ytterligare och det är viktigt att det finns ett bra samarbete mellan skolor och förskolor även vid andra tidpunkter än just vid skolstarten. Skolan ska också ta ett ansvar för att övergången blir så bra och smidig för barnet som möjligt. Föräldrarna ska självklart ha en aktiv roll i övergången mellan förskola, förskoleklass och grundskola, men det är viktigt att ansvaret för att informera om barnet, är delat mellan förskolan och föräldrarna.

Förskolebarn som inte har svenska som huvudspråk ska garanteras rätt till stöd i modersmålet. Språkförståelsen grundas redan i småbarnsgrupperna och det är viktigt att även de små barnen får modersmålsstöd för att begripa och tolka sin omvärld.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservation anfördes av vice ordförande Rolf Lindell m fl (s) och ledamoten Berit Bornecrantz Dias (v) enligt följande

1. i huvudsak godkänna förvaltningens tjänsteutlåtande samt
2. därutöver anför följande:

I förslaget till ny förskolplan för Stockholms stad sänks ambitionsnivån för förskoleverksamhet. Tidigare har förskoleplanen tydligt pekat på vad som behövs för att kunna garantera en förskola av hög kvalitet. I det förslag som nu är ute på remiss saknas mycket av den riktning som den tidigare förskoleplanen pekat ut.

En central och viktig del inom förskolan är att barnets möjlighet att lära genom lek. Det är självklart att förskolan ska ge barnen möjlighet att utvecklas och lära, men förskolan får aldrig bli en verksamhet där mål och medel blir av samma karaktär som de som återfinns inom grundskolan. Förskolan har en viktig uppgift när det gäller att möta barn som i sin vardag inte får tillgång till kultur. Alla förskolor måste också arbeta med genuspedagogik.

I dagsläget växer barngrupperna i stadens förskolor. Trots denna försämring har den moderatledda majoriteten valt att inte prioritera förskolan inför 2009. Tvärtom är förskolan den stora förloraren i 2009 års budget och risken är att barngrupperna kommer att öka ytterligare i storlek.

För att möjliggöra en förskola av hög kvalitet spelar barngruppernas storlek en central roll. De får aldrig bli så stora att barnens möjlighet att bli sedda och uppmärksammade minskar. För de minsta barnen måste omvårdnaden ha en särskild tyngd, och målet ska därför vara att småbarnsgrupperna inte ska överstiga 14 barn. När det gäller storbarnsgrupperna ska de inte vara större än 18 barn. I förslaget till ny förskoleplan återfinns inga skrivningar om vikten av små barngrupper i förskolan och målsättningarna om barngruppernas storlek har helt tagits bort. Vidare saknas i avsnittet om barns inflytande tidigare skrivningar om vikten av att barnens åsikter, engagemang och in-

tressen skall tas tillvara.

Förskolans personal spelar en viktig roll för barnens möjlighet till uppmuntran, utveckling och trygghet. Personaltätheten i förskolan ska vara hög, alla förskolor ska ha utbildade pedagoger och all personal ska erbjudas kompetensutveckling och vidareutbildning för att staden ska kunna säkra en hög kvalitet i förskolan.

Reservation anfördes av ledamoten Marion Sundqvist (mp) enligt följande

1. besvara remissen med följande:

Förskoleplanen ska omfatta både förskolor i kommunal regi och i enskild regi. Detta är bra eftersom likvärdiga krav på innehåll och kvalitet därmed ställs oavsett vem som är anordnare.

Några skarpare skrivningar är emellertid nödvändiga:

Enligt liggande förslag ska förskolan ”aktivt bidra till jämställdhet och ta tillvara mångfaldens möjligheter”. Vi menar att man måste gå längre och ställa krav på att förskolan aktivt ska arbeta för att motverka rådande könsnormer. Studier visar tydligt att pojkar och flickor bemöts och behandlas olika i förskolan, vilket lägger grunden för könsroller som påverkar oss resten av livet. Förskolans unika möjligheter att bemöta varje barn utifrån dess individuella förutsättningar, utan traditionella könsmonster och heteronormen, behöver tas till vara bättre.

När det gäller modersmålsstöd är en bättre rubrik (än Barn med svenska som andraspråk) den som Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning förordar: Flerspråkighet i förskolan. Det bör skrivas in i planen att förskolebarn ska garanteras rätt till stöd i modersmålet. Språkförståelsen grundas redan i småbarnsgrupperna och det är viktigt att även de små barnen får modersmålsstöd för att begripa och tolka sin omvärld.

Barngruppernas storlek bör begränsas. Det ska framgå i planen att småbarnsgrupper inte ska vara fler än 12 barn och grupperna med de större barnen inte fler än 14 barn. Förskolorna ska ha tillgång till pedagogiska gröna gårdar.

Det behöver skrivas in att förskolan ska präglas av ett ekologiskt synsätt.

Värderingar och attityder grundläggs tidigt i livet och det är viktigt att förskolan arbetar med att lära barnen känna ansvar för sin närmiljö. En högre andel av den mat som förskolan serveras ska vara ekologisk, minst 25 procent av den mat som köps in under året.